

INTERNATIONAL JOURNAL OF POLITICAL STUDIES

ULUSLARARASI
POLİTİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

April 2018, Vol:4, Issue:1
e-ISSN: 2149-8539

Nisan 2018, Cilt:4, Sayı 1
p-ISSN: 2528-9969

journal homepage: www.politikarastirmalar.org

KİTAP DEĞERLENDİRMESİ KAMUSAL ALANDA İLİŞKİLER: TOPLU YAŞAMIN MİKRO İNCELEMELERİ

İlknur Rabia Türkölmez

Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi, SBF, SBKY, isirakaya@sakarya.edu.tr

KAMUSAL ALANDA İLİŞKİLER: TOPLU YAŞAMIN MİKRO İNCELEMELERİ, Erving Goffman, Çev. M. Fatih Karakaya, Heretik Yayınları, 2016.

Hepimizin her gün tekrarladığı ve çoğu zaman yaptığının farkında bile olmadığı davranışları mevcuttur. İnsanlar; selam vermek, yolda yürümek, yol vermek, tebrik etmek gibi basit insan ilişkilerini sorgulamadan ve bir anlam yüklemeyen yaparken bu davranışların aslında kuralları olduğunu ve bu kurallara göre hareket edilmediğinde de yine aslında farkında olmadığımız yaptırımların olduğunu düşünmeyiz bile. Sosyolog Erving GOFFMANN'ın eseri, toplumsal düzenin nasıl işlediğini ortaya koymakta ve “Kamusal Alanda İlişkiler”i anlamada, daha önce hiç düşünülmemiş gündelik pratikleri tartışmaya açarak, sosyal psikolojide yeni bir akıma öncülük etmiştir.

Eserin yazarı, Sosyoloji profesörü Erving GOFFMAN, 1922-1982 yılları arasında yaşamıştır ve çalışmalarıyla Amerikan sosyoloji alanına önemli katkılarda bulunmuştur. Simgesel etkileşimcilik ve damga teorileri alanında önemli eserler veren yazarın birçok yayını da Türkçe'ye çevrilmiştir. Goffman'ı farklı kılan onun sadece toplumu ve toplumun nasıl işlediği/işletildiğini incelemenin ötesinde birçok diğer alana ışık tutacak çalışmalar yapmış olmasıdır (Bayad, 2016: 82). Goffman'ın siyaset, hukuk, edebiyat tarih, ekonomi gibi birçok alanda etkisinin olmasının nedeni bu eserindeki bakış açısından da anlaşılmaktadır.

Goffman bu eserinde bir literatür incelemesi yapmaktan öte olayları doğrudan incelemeyi tercih etmiş ve günlük hayatı olduğu gibi ayrıntısıyla ele almıştır. Goffman 451 sayfa olan kitabını altı bölüme ayırmıştır. Esasen her bölümün yazarın daha önce kaleme aldığı ayrı bir makaledir ancak bu kitapta bir bütün olarak tasarlanmıştır. Makaleler kendi içlerinde farklı bakış açılarına sahip olsalar da birbirleriyle bağlantılıdır. “Bir Birim Olarak Birey” adlı ilk bölümde birey araçsal birim ve katılımcı birim olmak üzere iki şey olarak alınmış ve bireyin birim olarak durumu trafik ve trafik kuralları üzerinden ele alınmıştır. “Benliğin Bölgeleri” adlı ikinci bölümde kişilerin karşılaşabilecekleri mekanları ve içinde bulunabilecekleri yerleri sıralayarak, buralarda farklılık gösteren davranışları, bölge paylaşımları,

ihlalleri ve bölge koruma çabalarını da açıklamıştır. “Destekleyici Değiş-Tokuş” adlı üçüncü bölümde, kişilerin davranış olarak ve davranışlara karşılık olarak gösterilen olumlu tepkileri açıklar. Olumsuz davranışlar ve bu davranışların sonucunda beklenen telafiler ise “Telafi edici Değiş Tokuş” adlı dördüncü bölümde anlatılmıştır. Beşinci bölüm olan “bağ işaretleri” kısmında temelde bireyin toplumla ve diğer bireylerle etkileşimini sağlayan bağlar ele alınmıştır. Kişiler arası rolleri düzenleyen ilişki türleri ve özelliklerine ek olarak kişiler arası ilişki ve bağların kanıtları olan ‘bağ işaretlerini’ örnekler vererek anlatmıştır. Son olarak “Normal Görünümler” adlı bölümde yazar ilişkiler açısından ‘normalin’ ne olduğunu ve normali devam ettirmek için ilişkilerde hangi süreçlerin yaşandığını açıklamıştır. Kitabın 6 bölümüne ek olarak yazar ‘Konum Deliliği’ adında bir makalesine de yer vermiştir. Bu ek kısmındaki makale diğerleriyle doğrudan bağlantılı olmamakla birlikte ilk bölümlerde açıklanan fikirlerin akıl hastalarının durumlarını, hastaların çevresi, ailesi, tedavi süreci üzerinden incelenmesinde uygulamalı olarak gösterilmiştir. Yazarın notunda makalelerin ne şekilde bağlantılı olduğunu açıklaması kitabın anlaşılmasını ve bağlantı kurulmasını kolaylaştırmıştır.

Goffman’ın bakış açısı ve toplumsal ilişkileri ele alışı, herkesin hayatın her anında yaptığı hareketlerin basit görünse de aslında belli bir düzen içinde ve bir çok kurala göre işlediğini ortaya koymaktadır. Her hareketin bir ön koşulu vardır ve hem şartlar hem de hareketler öğrenilmiştir. Daha dikkatli bakıldığında ise davranışların görünenden daha çok işlevi ve anlamı olduğu farkedilir.

Goffman’ın üzerinde durduğu önemli konulardan birisi çoğu sosyolojik çalışmada (hukuk psikoloji vs de de karşılaşılabılır.) insan ilişkileri ve davranışları parça parça incelenmesidir. Ancak ona göre tüm olan biten bir *tiyatro sahnesinin farklı köşeleri gibi* bütündür. Bir arada incelenmesi gerekmektedir. Kamusal alanda da iç içe olan hareketler ve davranışlar birçok etkeni barındırmaktadır ve ayrı ayrı düşünülmesi doğru sonuç vermeyecektir.

Goffman bu kuralların varlığını göstermek için bazı örneklere başvurmuştur. Goffman bir taraftan da toplum kuralları ve ilişkilerin, bireyin rollerini, hareketlerini vs. nasıl şekillendirdiğini ve bunu yaparken de hangi araçlara başvurduğunu ortaya koymaktadır. Güncel ve sıradan olayların analizini önemli kılan Goffman’ın açıkladığı, ritüeller, değiş- tokuşlar vs. kavramların, belirli bir düzeni, kuralı, sınırlaması olmaması halinde esasen insanların basit olayları ve hareketleri bile anlayamayacak olmasıdır. Ayrıca bu anlamların ve ritüellerin toplumda yer etmesiyle kötüye kullanımı da ortaya çıkmıştır. Örneğin, kaçak kişiler çevreye aileymiş gibi bağ işaretleri göstererek saklanabilirler. Bu da aslında her toplumda ayrı anlamlara gelebilecek ilişkilerin incelenmesini önemli hale getirmiştir. Goffman’ın üzerinde durduğu bir nokta da ilişkilerin bireyler bir aradayken de ayrı yerlerdeyken de onlara roller yüklemesidir. Kısaca bireyin tüm hayatını bu yüklenmiş rollerin belirlediği söylenebilir. Sadece ilişkinin taraflarıyla olan ilişkiyi topluma yansıtmakla kalmayan ‘ilişki araçları’ aynı zamanda bireylerin toplumdaki yeri ve rolünü de etkilerler. Çünkü her topluma ve ortama göre değişen yargılar mevcuttur. Nasıl ki kişiler arasındaki samimiyet birbirlerine karşı davranışlarını etkiliyorsa, bulunulan ortam da kişilerin davranışlarını ve davranışların nasıl anlaşılacağını etkilemektedir. Goffman bu yargılarını farklı ortamlarda yaşanan örneklerle açıklamıştır.

Genel olarak baktığımızda toplumda ve kişinin çevresinde yaratılan ve “normal görünüm” olarak açıklayabileceğimiz bir ortam mevcuttur. Bu ortam; ritüeller, ilişkiler ve bağ işaretlerinin bir araya gelmesiyle oluşmuş ve kendi düzenini yaratmış bir sistemdir. Bu sistemde normal ritüeller devamlılık gösterirken normal dışı durumlar bir anda farkedilir ve bunlara karşılık ‘telafi edici’ davranışlar beklenir. Kişinin kolayca denetleyebileceği ya da tamamen korunaklı olduğu yer olan muhiti ise bu belirli normal olayların yaşandığı ve değerlendirildiği yerlerdir. Buraya kadar bahsedilenler genel olarak sıradan ve normal düzende devam eden ve standardın dışına genellikle çıkılmayan durumlardır. kişinin muhitinde etkileşimde olduğu insanlar da düzenin bir parçası olabilir. Önemli olan ise belli düzenin dışına çıkıldığında neler olacağıdır. Normalin dışına çıkıldığında beklenen telafi edici değiş tokuşlar sizi normale döndürme amacı taşımaktadır. Ya da kişi dışında muhit normalin dışına çıkarsa da kişinin yeni durumu normalleştirilmesi için çeşitli ritüeller gerçekleştirilecektir.

Kısaca anlatmak gerekirse ‘kamusal alanda ilişkiler’ yukarıda bahsi geçen süreçlerin bir döngü şeklinde devam etmesidir. Bu alanda aslında herkesin rolü ve sınırı bellidir. Ancak bazı durumlarda bunun dışına çıkılarak normal olmayan durumun normale dönmesi amaçlanır ve döngü bir şekilde devam ettirilir.

Kişilerin olayları algılamasından anlamasına tepki vermesinden kabullenmesine kadar tüm süreçler bu kitapta bir inceleme alanı olarak ele alınmış ve bazı kısımlarda fazlasıyla ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Ayrıntılı incelemeler her cümleyi anlamlı kıldığından kitabın okumasını yavaşlattığı söylenebilir. Ancak her bölümün ayrı ayrı sonunda ve kitabın son kısmındaki özet bölümünde karmaşık görünen süreç bir bütünlük içinde anlama kavuşmaktadır. Yazarın anlattıkları ve verdiği örnekler, alanda yapılacak olan ampirik çalışmalarda analizler yapılırken davranışların yanlış anlaşılmasını önlemek için faydalı bir destek olacaktır.

Goffman, eğitimden -siyasete, dinden sinemaya kadar bir çok alandaki çalışmalarda atıf almaktadır. ve disiplinlerarası bir çok çalışmaya da öncülük etmektedir. Bu kitabı da insan ilişkilerini içeren çalışmalar yapacak herkesin okuması gereken bir eser olmuştur.

Sadece sosyolojide, psikolojide değil özellikle politik araştırmalarda, hukukta da Goffman’ın bu ve diğer yüz-yüze ilişkileri açıklayan kitapları okumadan ampirik değerlendirilmelerde bulunulmamalıdır.

Kaynakça

BAYAD, Aydın. Erving Goffman'ın Benlik Kavramı ve İnsan Doğası Varsayımı. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 2016, 36.1:81-93.